

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย” เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย และทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Stratified Random Sampling) ประชากรโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (R.V. Krejcie and D.W. Morgan, ๑๙๗๐) ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดสุโขทัย จำนวน ๓๘๑ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๒๕ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน ๒๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐๖ มีกลุ่มอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘๓ มีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา จำนวน ๒๐๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๐๒ มีอาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๑๘ และมีรายได้ ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒๐

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ

๑. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประชาชนมีความคิดเห็นต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือชาวพุทธต้องเชื่อการสั่งสมบุญ ผลบุญจะติดตามตนไป หลังจากตายไปแล้ว และชาวพุทธต้องทำบุญด้วยการเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่วประชาชนมีความคิดเห็นต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรกประชาชนมีความคิดเห็นต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือเชื่อว่า บุคคลเมื่อประพฤติชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ ตายไปย่อมตกนรก เชื่อว่า จิตใจที่บริสุทธิ์ย่อมนำไปสู่สุคติ หรือ สวรรค์ เชื่อว่า นรก สวรรค์ มีจริง และเชื่อในสวรรค์ นรก ทำให้การก่ออาชญากรรมลดลง ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔. ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน ประชาชนมีความคิดเห็นต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือเชื่อว่าเด็กคนนี้น่าสงสารชาติที่แล้วทำบาปทำกรรมไว้มากชาตินี้เลยต้องเกิดมาพิการและเชื่อว่าครอบครัวแตกแยกทำให้เด็กสร้างแต่ปัญหากระทำแต่ความชั่ว ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย **จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล**

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา อาชีพและรายได้ ไม่มีความแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้

ปัญหาอุปสรรคข้อเสนอแนะต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย ที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ดังนี้

จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้เสนอปัญหาและอุปสรรค ด้านความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. ชาวพุทธขาดรักษาศีลและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ๒. ชาวพุทธมีความต้อร้อนไม่เชื่อฟังมารดาบิดาและปฏิบัติตาม ๓. ขาดความยึดมั่นในพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง และได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้ ๑.ควรจัดให้มีการรักษาศีลปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องในทุกตำบล ๒. ควรมีการอบรมนักเรียนให้มีความเคารพและเชื่อฟังบิดามารดา ๓.ส่งเสริมให้พ่อค้าประชาชนในอำเภอยึดมั่นในพระรัตนตรัยและยึดมั่นในพระรัตนตรัย ความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้เสนอปัญหาและอุปสรรค ประกอบด้วย ๑. การฟังธรรมยังไม่กระจ่างแจ้งให้เข้าใจถึงความผิดโทษของความผิดและผลในชาติต่อไป ๒. ไม่เห็นผลของการทำกรรมหรือเห็นว่ากรรมนั้นมาช้าจึงทำกรรมนั้น ๓. ยังเห็นคนโกงกินมีความสุขในการใช้ชีวิตจึงคิดว่าเวรกรรมไม่มีจริง และได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้ ๑. ควรมีการแสดงธรรมให้ชัดเจนถึงผลของกรรมที่ได้กระทำลงไปและผลในชาติหน้า ๒. ควรให้มีการอบรมสั่งสอนในเรื่องของกรรม ๑๒ ประเภทและการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง ๓. ควรแสดงธรรมและอบรมสั่งสอนนักเรียนให้รู้สึกกลัวในการทำบาปและการสร้างกรรมชนิดต่างๆ ความเชื่อเรื่อง สวรรค์-นรก พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้เสนอปัญหาและอุปสรรค ประกอบด้วย ๑. ขาดความเข้าใจเรื่องนรกสวรรค์ที่แท้จริง ๒. นรก สวรรค์เป็นอย่างไรไม่สามารถตอบได้ชัดเจนและลึกซึ้ง ๓. สวรรค์อยู่ในนอกนรก อยู่ในใจจริงหรือไม่ และได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้ ๑. ควรมีการปลูกฝังให้เยาวชนได้รับฟังเรื่องของนรกและสวรรค์เพื่อเป็นกำลังใจในการทำความดี ๒. ควรมีการแสดงธรรมหรืออบรมให้เข้าใจในเรื่องนรก สวรรค์ ในพระไตรปิฎกให้ชัดเจนลึกซึ้งและกลัวต่อการไปเกิดในนรก ๓. ควรจัดกิจกรรมให้พ่อค้าประชาชนได้เห็นชัดเจนว่าสวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจเป็นอย่างไรและควรทำอย่างไร ความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้เสนอปัญหาและอุปสรรค ประกอบด้วย ๑. การใช้ชีวิตไม่ค่อยสุขสบายเนื่องจากสังคมไทยมีการทุจริตคอร์รัปชันมากมายจนทำให้ประเทศมีปัญหาต่อการพัฒนา ๒. สังคมขาดความเชื่อว่าบาปบุญเป็นผลในการใช้ชีวิตในชาติปัจจุบัน ๓. สังคมยังขาดความรู้ว่าการที่เกิดมาแล้วไม่ได้รับความสุขสบายเป็นเพราะผลกรรมในชาติที่แล้ว และได้เสนอ

แนวทางไว้ดังนี้ ๑. ควรแสดงธรรมและอบรมสั่งสอนให้พ่อค้าประชาชนได้รับรู้ถึงผลกระทบในชาตินี้ และภาพต่อไปที่จะได้รับจนเกิดความเกรงกลัวต่อบาป ๒. ควรชี้แจงให้ทราบว่าการกระทำที่ชาตินี้จะได้รับตอบแทนในเวลาใดและเมื่อไร ๓. ควรชี้แจงให้ประชาชนได้รับรู้ว่าการเกิดมาแล้วไม่ได้รับความสุขเพราะการกระทำในชาติที่แล้วและการมีความสุขของบางคนเกิดจากการทำความดีไว้ในชาติที่แล้ว

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย โดยจะอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย

จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย โดยภาพรวม ประชาชนมีความคิดเห็นต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๒$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนในเขตอำเภอศรีมามาศมีความเชื่อเรื่องบาป บุญ ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตผลการวิจัยจึงออกมาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านสามารถที่จะนำมาอภิปรายได้ดังนี้

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๙๙$) เนื่องจากชาวพุทธต้องเชื่อการสั่งสมบุญ ผลบุญจะติดตามตนไปหลังจากที่ตายไปแล้วชาวพุทธต้องรักษาศีลและปฏิบัติธรรม ชาวพุทธต้องบวชซ่อมแซมวัดวาอารามซึ่งทำให้ผลของการวิจัยออกมาอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระกัณหา กนตสีโล (อนุอัน)^๑, กล่าวถึงความเชื่อเรื่อง บุญและบาปในวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสาน : ศึกษากรณีอำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่าการทำบุญหรือการปฏิบัติตามหลักกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการนั้นจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีการดำเนินชีวิตประจำวันเป็นไปด้วยความราบรื่นประสบความสำเร็จในชีวิต มีความเป็นอยู่สุขสบายไม่หวาดระแวงได้รับการยกย่องสรรเสริญจากผู้คนในสังคม นอกจากนี้ยังเชื่อว่า ผู้ทำบุญกุศลจะมีสุขภาพดี ผิวพรรณผ่องใส มีอายุยืน มีลูกหลานน่ารัก เลี้ยงง่าย เป็นเด็กดี เรียนหนังสือเก่ง และผู้ที่ทำบุญนั้น

^๑ พระกัณหา กนตสีโล (อนุอัน), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์คติความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสาน : ศึกษากรณีอำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙)

เมื่อตายแล้วย่อมไปสู่สุคติและสอดคล้องกับหลักธรรมในพระไตรปิฎก ศรัทธา คือ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อการณ์ที่ควรเชื่อ โดยไตร่ตรอง ใคร่ครวญ และพิจารณาด้วยปัญญา (โยนิโสมนสิการ) หาเหตุผลให้เห็นจริงแก่ใจจึงเชื่อ เป็นศรัทธาที่สัมปยุตด้วยปัญญา เรียกอีกอย่างว่า อาการวตฺติศรัทธา ดังที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนไว้อย่างชัดเจนในพระสูตรหลายสูตร อย่างเช่นใน “เกสปุตติยสูตร” หรือที่นิยมเรียกกันว่า “กาลามสูตร” เป็นพระสูตรที่ทรงแสดงพุทธพจน์เกี่ยวกับการตัดสินใจในเชื่อ โดยใช้ปัญญาพิจารณาว่า “กาลามชนทั้งหลาย ก็ควรแล้วที่ท่านเคลือบแคลงสงสัย และท่านทั้งหลายเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในฐานะที่ควรแล้ว มาเถิดท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย

อย่าได้เชื่อถือ ตามถ้อยคำที่ได้ยินได้ฟังมา
 อย่าได้เชื่อถือ ตามถ้อยคำสืบ ๆ กันมา
 อย่าได้เชื่อถือ โดยต้นข่าวว่า ได้ยินอย่างนี้
 อย่าได้เชื่อถือ โดยอ้างตำรา
 อย่าได้เชื่อถือ โดยเดาเอาเอง
 อย่าได้เชื่อถือ โดยคาดคะเน
 อย่าได้เชื่อถือ โดยความตรึงตรองตามเอกสาร
 อย่าได้เชื่อถือ โดยชอบใจว่าต้องกันกับทฤษฎีของตน
 อย่าได้เชื่อถือ โดยเชื่อว่าผู้พูดสมควรจะเชื่อได้
 อย่าได้เชื่อถือ โดยความนับถือว่าสมณะนี้เป็นครูของเรา^๒

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย ที่มีต่อความเชื่อเรื่องกรรมดี-ชั่ว อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด คือข้อที่ ๑. เชื่อกฎแห่งกรรม ผู้ที่ทำดี ย่อมได้รับผลดี ผู้ที่ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ที่เหลืออยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องมาจากประชาชนในเขตอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัยมีความคิดเห็นว่าทุกคนมีกรรมทั้งดีและชั่ว ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตจึงทำให้ความเห็นมีการแปลผลออกมาอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมศักดิ์ ปิยธมโม (อินทเสน) กล่าวถึงความเชื่ออิทธิพลและขนบธรรมเนียมประเพณีของลาวปัจจุบันไว้ว่า ประเพณีฮีตสิบสองของชาวลาวถือเป็นภูมิปัญญาในด้านนามธรรม ความเชื่อที่มีอิทธิพลทำให้เกิดประเพณีต่าง ๆ ขึ้น โดยจารีตการทำบุญสิบสองเดือนของชาวลาวนั้นเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ปรากฏในรูปของประเพณี ที่เกี่ยวข้องกันหลักความเชื่อในเรื่องของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ นำมาผสมผสานได้อย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่สภาพแวดล้อม สภาพภูมิอากาศ จนเกิดเป็นประเพณีอันดีงามที่ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมให้ถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันจากคนรุ่นสู่รุ่น ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้คนในชุมชนไว้นับถือใจกันและกัน ช่วยเหลือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในครอบครัวและในชุมชน ทำให้เกิดความสนิทสนมอยู่กันฉันพี่น้องเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน สร้างความเข้มแข็งให้

^๒ อัง. ติก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๑๘๐-๑๘๓.

ครอบครัวและสังคมชุมชน คนในสังคมได้รับการปลูกฝังแนวความคิดที่ดี มีความเป็นเอกลักษณ์ จนได้รับการปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการสืบทอดภูมิปัญญานั้นต่อไป^๓ และสอดคล้องกับหลักธรรมของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายว่า กัมมสัทธา คือ เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่า เมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุเป็นปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่อ่อนนอนหรือนอนคอยโชค^๔

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอสว่างวีรญาติ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอสว่างวีรญาติ จังหวัดสุโขทัย ที่มีต่อความเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๔.๑๓$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องจากประชาชนมีความคิดเห็นว่าสวรรค์และนรกมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในเขตอำเภอสว่างวีรญาติ จังหวัดสุโขทัยซึ่งทำให้ผลของการวิจัยออกมาอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ชินภา^๕ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า พบว่า ความเชื่อเรื่องบุญ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำ กลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๒๖$, $S.D. = .๔๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และเรียงลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านวัจกรรม ($X = ๔.๒๘$, $S.D. = .๕๓$) ด้านกายกรรม ($X = ๔.๒๖$, $S.D. = .๕๕$) และด้านมโนกรรม ($X = ๔.๒๕$, $S.D. = .๕๔$) ตามลำดับและยังสอดคล้องกับหลักธรรมของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า เรื่องนรก-สวรรค์จัดอยู่ในประเภทที่พิสูจน์ไม่ได้ หมายถึง ทั้งแง่ลบและแง่บวก คือ จะพิสูจน์ว่ามี ก็ยังเอามาแสดงให้เห็นไม่ได้ จะพิสูจน์ว่าไม่มีก็ยังไม่สามารถแสดงให้เห็นว่าไม่มีให้มันเด็ดขาด พูดไม่ได้ทั้งสองอย่าง เป็นอันว่า ต้องพิสูจน์ให้ตรงตามอายตนะ จะพิสูจน์ว่า เสียมีหรือไม่มี พิสูจน์ด้วยตาได้ไหม ก็ไม่ได้ พิสูจน์ว่ารมมีไหม จะพิสูจน์ด้วยหูก็ได้ ไม่ได้เรื่อง มันต้องตรงอายตนะ ที่นี้ นรก-สวรรค์พิสูจน์ด้วยอะไร พิสูจน์ด้วยตา ด้วยหู ด้วยจมูก ล้วน ไม่ได้ มันต้องพิสูจน์ด้วยชีวิตที่ใจนั่นเอง ดูหลักฐาน ๆ เราถือว่าจิตเป็นแกนของชีวิตเป็นตัวทำหน้าที่เกิด จะพิสูจน์เรื่องนรก-สวรรค์ว่าตายแล้วไปเกิดหรือไม่

^๓ พระสมศักดิ์ ปิยะมโ (อินทเสน), “อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมลาวในแขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๘๘.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๔.

^๕ สมศักดิ์ ชินภา, “ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

ก็ต้องพิสูจน์ด้วยจิต คือ ลองตายดู ก็ไม่มีใครยอม รวมความในตอนนี้ว่า นรก-สวรรค์เป็นเรื่องพิสูจน์ไม่ได้ ทั้งแง่บวกและแง่ลบ ว่ามีหรือไม่มี^๖

ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย ด้านความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน พบว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย ที่มีต่อความเชื่อจากอิทธิพลทางสังคมรอบด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๙๙$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องมาจากประชาชนในเขตอำเภอศรีมามาศมีความคิดเห็นว่าความเชื่อจากอิทธิพลรอบด้านจะมีผลกับการดำรงชีวิตของประชาชนในเขตอำเภอศรีมามาศจังหวัดสุโขทัยซึ่งทำให้ผลของการวิจัยออกมาอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ ชินภา^๗ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา พบว่า ความเชื่อเรื่องบุญ ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำ กลางนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($X = ๔.๒๖$, $S.D. = .๔๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และเรียงลำดับค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านวจีกรรม ($X = ๔.๒๘$, $S.D. = .๕๗$) ด้านกายกรรม ($X = ๔.๒๖$, $S.D. = .๕๕$) และด้านมโนกรรม ($X = ๔.๒๕$, $S.D. = .๕๔$) ตามลำดับ

เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป ที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๕ ด้าน คือ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ มีความแตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วน อภิปรายดังนี้

เพศที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอศรีมามาศ จังหวัดสุโขทัย โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของนาริรัตน์ กว้างขวาง^๘ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสารณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาล ตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ” ผลวิจัยพบว่า ประชาชนที่มารับ บริการจากเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นว่า การบริหารงาน

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), นรก-สวรรค์ ในพระไตรปิฎก, หน้า ๕-๖.

^๗ สมศักดิ์ ชินภา, “ความเชื่อเรื่องบุญบาปตามแนวทางพระพุทธศาสนาของผู้ต้องขังเรือนจำกลางนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^๘ นาริรัตน์ กว้างขวาง , “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสารณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ” , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

เทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบางเมือง อำเภอบางเมือง สมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นราย ด้านพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการรับบริการ ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุ การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการรับบริการ แตกต่างกัน

อายุที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการ ดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เอกพงษ์ หาญกำจร^๙ เรื่องการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีความ คิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ โดยรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อ การดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสุวิทย์ฯ สิริวัฑฒโน (พรหมเกิด)^{๑๐} เรื่องการบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบางบาล จังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่า พนักงานที่มี ระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานตาม หลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอบางบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยรวมไม่ แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พนักงานที่มีระดับ การศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

อาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อ การดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่ง ปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระจรรณ อธิปญโญ (เวฬุวาปี)^{๑๑} ได้ทำ การวิจัยเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอบางบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า การ เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนกลุ่ม ตัวอย่างต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอบางบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มี เพศ

^๙ เอกพงษ์ หาญกำจร, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษาวิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๑๐๙

^{๑๐} พระมหาสุวิทย์ฯ สิริวัฑฒโน (พรหมเกิด), “การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหาร ส่วนตำบล อำเภอบางบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสน ศาสตร์). (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔ หน้า ๑๐๗.

^{๑๑} พระจรรณ อธิปญโญ (เวฬุวาปี), “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วน ตำบลลำพยนต์ อำเภอบางบาล จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความ คิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนตำบลลำพยนต์ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นของประชาชนต่อความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการ ดำรงชีวิตของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย โดยในภาพรวม แตกต่างกัน จึงเป็นไปตาม สมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระภานุวัฒน์ ฐิตวินโย (ทวีร่าง)^{๑๒} ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัด นครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของ ผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไป ที่มีต่อการ บริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่า ผู้บริหาร สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไป ที่มีต่อการ บริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร สมาชิกองค์การ บริหารส่วนตำบล พนักงานองค์การ บริหารส่วนตำบล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างตามภารกิจ พนักงานจ้างทั่วไป ที่มีต่อการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอ ไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกตาม สถานภาพส่วนบุคคล บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ตำแหน่งหน้าที่ สถานภาพ และประสบการณ์ทำงาน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานองค์การ บริหารส่วนตำบล ตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องบุญ-บาปที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต ของประชาชนในอำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. พระสงฆ์ควรประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักกรรม ให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อเกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

๒. ส่งเสริมการศึกษาให้พระสงฆ์มีความรู้ที่ชัดเจนในการสั่งสอนประชาชนให้เข้าใจ ถึงหลักธรรมที่ชัดเจน

๓. ส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีบทบาทมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ เยาวชนและประชาชนได้ศึกษาธรรมและเรื่องของกรรมดีกรรมชั่ว

^{๑๒} พระภานุวัฒน์ ฐิต วินโย (ทวีร่าง) , การบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล ของอำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา จฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชนในการปฏิบัติตัวและเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญของบาป บุญ คุณ โศภ

๒ พระสงฆ์ต้องสร้างสรรค์วิธีการแสดงธรรมให้เห็นถึงบาป บุญ ที่ทำให้ประชาชนเกิดมามีฐานะความเป็นอยู่ที่ต่างกัน

๓ พระสงฆ์ต้องแสดงบทบาทของผู้นำทางจิตวิญญาณที่เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรทำการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการสั่งสอนธรรมะของพระภิกษุสงฆ์ที่มีความชัดเจนและถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

๒ ควรศึกษาวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

๓ ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการรักษาศีลที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต